

XITOIY TILI HAMDA INGLIZ TILINI O'RGANISH JARAYONIDAGI DUCH
KELINAYOTGAN MUOMMOLAR VA ULARNING YECHIMI**Ibodova E.A.***O'zDJTU talabasi***Yuldasheva S.F.***Ilmiy rahbar:*

Annotatsiya. *Ushbu maqola asosan xususiy maktablarda tahsil olayotgan o'quvchilar yoki akademik litsey talabalari uhnun moslangan bo'lib, bu maqolada o'rganish jarayonida duch kelinayotgan asosiy muommolar hamda ularning yechimi haqida so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *Xitoy qadimgi iyerogliflari; so'zlashuvda qo'llaniladigan iyerogliflar; ingliz tilidagi ommalashib borayotgan "collocations"; differentsiyatsiyalanish; "iyeroglifdan kalitlarga" metodikasi.*

Xitoy iyerogliflarini yozishda maxsus belgilar — iyerogliflarda qo'llanadigan yozuv. Xitoy yozuvida iyerogliflar shakli turli kombinatsiyalarda takrorlanuvchi 1 dan 36 tagacha bo'lgan standart chiziqlardan tashkil topadi. Iyerogliflar ma'lum yozuv qoidalari qat'iy amal qilgan holda muayyan tartibda (chapdan o'ngga, yuqoridan pastga) yoziladi. Eng qadimgi piktogramma iyerogliflar mil. av. 2ming yillik o'rtalariga mansub. Xitoy yozuvi tarixida iyerogliflarning 7 xil — gu ven (qad. yozuv), da juan (katta belgili yozuv), syao juan (kichik belgili yozuv), li shu (rasmiy yozuv), sing shu (yarim tez yozuv), sao shu (tez yozuv), kay shu (namunali yozuv) kabi yozilish uslublari bo'lib, ular 4—5 ming yil davomida biri birining o'rnini egallagan holda shaklan o'zgarib, takomillashib borgan. Hozirgi paytda mil. 1—2-asrlarda ishlab chiqilgan „kay shu“ husnixat turidan keng foydalanilmoqda. Xitoy iyerogliflarini yozish jarayonida har bir ilk o'rganuvchilar iyerogliflarni yozishda, ularni talaffuz qilishda shuningdek, tonlari orqali ularni farqlashda qiynalishadi. Qisqa qilib aytadigan bo'lsak, har bir narsaning qiyinchiligi bo'lganligi kabi ushbu tilni ham o'rganish jarayonida turli xil qiyinchiliklar bo'lishi mumkin. Ingliz tili bilan xitoy tilini solishtiradigan bo'lsak, leksikalogiya bo'limida ham ma'lumki, biz ikki xil tafovutni yaqqol ko'rishimiz mumkin. Shunday ekan ikki xil tafovutlar bizni yanada eng yorqin qirralarini ochib berishimizga yordam beradi. Ingliz tilini o'ranuvchilar "collocations"; "phrasal verbs; "idioms" va "proverbs" yodlash orqali o'z so'z boyliklarini boyitib borishsa, xitoy tili o'rganuvchilari ham faqatgina iyeroglif yodlash bilan shuningdek, ularni hozirgi kunda foydalanayotgan yoki eskirganligiga qarab ajratib olib yodlashsa ularning so'z boyligi ham shu maromda ko'payib boradi.

Ushbu ikki tilni o'rganuvchilar orasida kuzatilishi mumkin bo'lgan muommolardan biri bu - xotirada so'zlarni uzoq muddatga saqlab qolishdir. Aksariyat o'quvchilar so'zlarni aytilgan paytga yodlab kelishlari, keyinchalik esa ushbu so'zlarni esdan

chiqarib yuborishlari ham bu ularning eng katta muommolaridan biridandir. Masalan, bu ikki til ham soʻz boyligi boʻyicha dunyo tillari ichida yetarlicha oʻrin tutsa-da, biz ularni oson va uzoq muddatli esda saqlash orqali yodlashimiz lozim. Shunday ekan har bir oʻrganuvchiga soʻz yodlashga berilayotgan jarayonida uni uzoq muddatli xotirada saqlash mashqlari bilan birgalikda bersak, yanada oson esda qolishi mumkin. Bunday oʻyinlar hozirgi kunda har bir talabalarda sinab koʻrilganda, bir marotabada yoki har xil tarzda natija koʻrsatishi mumkin. Shuning uchun biz oʻrganuvchilarni dastavval, ikki guruhga ajratib olishimiz lozim. Soʻngra amaliyot uchun faqat bir guruh bilan ishlab keyinchalik, natijani har bir darsda koʻrganimizdan keyin ikkinchi guruhni ham qoʻshishimiz kerak boʻladi.

englishstore.net - ushbu sayt orqali ingliz tilida bemaolol gaplasha olish uchun kerak boʻlgan barcha maʼlumotlarni olish, shuningdek grammatika, tinglab tushunish, oʻqib tushunish, yozish qobiliyatlarini ham oshirish uchun eng yaxshi materiallarni ham topish mumkin. Bu yerdan toʻplangan barcha maʼlumotlar har bir oʻrganuvchiga yaʼni yetti yoshdan yetmish yoshgacha mos kela oladi. Ushbu boʻlimlarga qoʻshimcha ravishda saytda siz frazali feʼllar, idiomlar va maqollarni oʻrganishga oid mashqlar, turli grammatik testlar va ingliz tilini oʻrganuvchilar uchun maʼlumot beruvchi maqolalarni ham topish mumkin.

esl.fis.edu - inglizcha soʻzlarni oʻrganish uchun moʻljallangan sayt, ulardan foydalanish juda oson, ammo bundan kam boʻlmagan qiziqarli. Kichik boʻlimda Birinchi soʻzlar darajalar uchun soʻzlar boshlovchi va boshlangʻich mavzu boʻyicha boʻlinadi. Mashqlarning aksariyati vizual lugʻat shaklida taqdim etiladi. Bundan tashqari, sizga rus tiliga tarjima qilinmaganligi sababli xotirada birlashma paydo boʻladi: maʼlum bir rasm ingliz tilidagi soʻz bilan bogʻliq. Koʻpgina tilshunoslarning fikricha, lugʻatni oʻrganishning bu usuli eng samaralidir, chunki shu bilan birga siz biron bir soʻzni rus tilidan ingliz tiliga tarjima qilish odatidan voz kechasiz: maʼlum bir tasvir aniq bir soʻz bilan aniq bogʻliq boʻladi.

englishspeak.com - avvalgilariga oʻxshash rangli manba emas, ingliz tilini oʻrganish uchun juda foydali. Unda eng koʻp ishlatiladigan soʻzlarni oʻrganish uchun bir nechta boʻlimlar, shuningdek, yangi soʻzlarni kontekstda oʻrganishingiz mumkin boʻlgan soʻz birikmalari mavjud. Sayt hatto yangi boshlanuvchilar uchun ham mos keladi: rus tilini tillar roʻyxatida belgilash kerak, keyin ona tilidagi koʻrsatmalarni va soʻzlar va iboralarning tarjimasini koʻrish mumkin. "Davom ettirish" bilan siz saytning inglizcha versiyasi bilan shugʻullanish mumkin. Bunday holda, notanish soʻzlarning maʼnosini inglizcha-inglizcha lugʻatda topish mumkin.

Yuqoridagi sanab oʻtilgan har bir saytlar faqatgina ingliz tilini mustahkam hamda yakka tarzda oʻrganish uchun misol boʻla oladi. Xitoy tilining grammatikasi dunyodagi boshqa tillarga qaraganda eng oson. Masalan, ingliz yoki rus kabi tillar bilan. U juda koʻp vaqtinchalik shakllarga ega emas, hech qanday tugash yoki holatlar mavjud emas.

Til grammatikasini o'rganishning ma'lum bosqichida so'z boyligini o'rganishga to'g'ri keladi. Tilning nisbatan sodda tuzilishi tufayli xitoy tili o'rganishning dastlabki bosqichlaridayoq eng oddiy jumalarni yaratishga imkon beradi. Xitoy tilining lug'ati juda boy va sodda, so'zlar soni juda ko'p, ammo siz kundalik hayotda bo'lgan muloqot uchun asosiy narsalarni o'rganishingiz kerak. Yakka tarzda o'rganish uchun kartochkalar ham foyda bera oladi ular faqatgina ingliz tili uchungina emas balki xitoy tilida ham foydali bo'ladi. Chunki har bir xitoy tilini o'rganuvchilari orasida bu kabi **“kartochkalar”** juda ham ma'lum va mashhur. Bunday kartochkalarda har bir iyerogliflar yozilgan va ularning transkripsiya tarjimalarini to'g'ri topish kerak bo'ladi. Shu bilan birga har bir yosh o'rganuvchilar yana bir yangi yo'nalish sifatida o'zlariga maxsus shablonlar yordamida strukturalar qilib, ya'ni **“iyerogliflarni kalitlarga”** bo'lib yodlash usuli bilan ham yodlashsa bo'ladi. Kalitlarni o'rganish kerak. Ko'pchilik kalitlarning bir qismi bilan cheklangan, lekin ko'pchilikni o'rganish yaxshiroqdir (bu juda haqiqiy, kalitlar unchalik ko'p emas), ideal holda hamma narsa. Bunday holda, barcha tugmachalarning imlo va semantik ma'nosini eslab qolish kerak bo'ladi. Bu ko'p sonli iyerogliflarni yodlash muammoli bo'ladi. Talaffuz (pinyin) faqat mustaqil iyeroglif sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan kalitlarni yodlash uchun etarli. Bunda usulda yodlanayotgan har bir yangi iyeroglif o'rganuvchining xotirasida juda ham yaxshi qoladi. Shuningdek, bu turdagi iyeroglif yodlash orqali kalitlarni takrorlash mumkin. Bundan tashqari, uch yoki undan ortiq iyeroglifdan iborat so'zlar mavjud. Bular asosan murakkab atamalar yoki xorijiy xos nomlardir. Xitoy tilidagi iyerogliflarning umumiy soni aniq belgilanmagan, raqamlar 40 ming, 50 ming va hokazo. Ammo eng ko'p tarqalganlari 3-4 mingga yaqin. Ularni o'zlashtirganingizdan so'ng, Xitoy rasmiy matnlarini osongina tushunish uchun har bir o'rganuvchi o'ziga **“notes”** yozib borsa ham unga yanada yaxshi bo'lishi mumkin. Har bir belgi belgi va kalitlarning tartiblangan to'plamidir. Har bir kalit alohida semantik ma'noga ega va go'yo eng oddiy iyeroglifdir. Shuning uchun ba'zi kalitlardan mustaqil iyeroglif sifatida foydalanish mumkin, ammo baribir ko'pchilik kalitlardan faqat iyerogliflarning ajralmas elementi sifatida ishlatiladi.

Multimediadan foydalanish metodi - ingliz tilidagi to'g'ridan to'g'ri yo'nalish fe'llarining ma'nosini ko'rsatib berishni xohlasangiz bunda multimediadan foydalanish albatta kerak bo'ladi, grammatikani o'qitishda esa tilning shakliy grammatik ma'nosini ko'rsatish birinchi va eng muhim qadam hisoblanadi. O'quvchilar xitoy tili shakliy grammatik ma'nosini to'g'ri tushunib va yaxshi o'zlashtirsagina, uni boshqa shakllar bilan farqlay oladi. Umuman olganda, grammatik ma'no mavhum hisoblanib, murakkab grammatik ma'noni qanday sodda va ravshan ko'rsatish mumki, bu masala har bir xitoy tili o'qitishda duch kelishi kerak bo'lgan muommodir, bu masala bo'yicha multimedia yordamida kontekst yaratib grammatikani o'rgatish qulay va samarali usuldir.

Xulosa o'nida shuni ham aytishimiz mumkinki, har bir izlanuvchi biror- bir narsani o'rganish jarayonida o'zining ham fikrlarini boshqalarga ulashish orqali anchagina narsani yana ham takrorlab olishi mumkin. Shuning bilan yuqorida sanab o'tilgan barcha o'rganish jarayonidagi muommalarga yechim sifatida berilgan qo'llanmalar har bir o'rganuvchiga birdek foyda beradi. Texnologiya davrida yanada rivojlangan hayotimizda biz o'zimizni ertaga yanada boshqa nigoh bilan ko'rishimiz uchun bugun o'qishimiz lozim. O'quvchilarda tilni his qilish tuyg'usini shakllantirish, til o'rganishda grammatik qoidalar tilni ishlatishda muhim rol o'ynashidan tashqari, tilni his qilish ham juda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Oliy ma'lumotga ega bo'lmagan inson, garchi u ona tilining grammatik qoidalarini tushunmasa-da, lekin undan unumli va to'g'ri foydalana oladi, bu aynan o'sha tilni xis qilish tuyg'usining vazifasidir. Lekin ba'zi o'quvchilar garchi har xil grammatik qoidalarni batafsil o'zlashtirib olgan bo'lsalar-da, ular o'rgangan tillarida so'zlashganda ba'zi xatoliklarga yo'l qo'yadilar, bu ham tilni his qilish tuyg'usining ta'siridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. 程芳颖.汉语国际教育初级口语课趋向补语的教学设计[J].科学咨询(科技·管理),2018(08)
2. 赤峰学院学报(汉文哲学社会科学版),2019,40(02)
3. Qianwen Zhou. The Study on the Teaching of the Basic Meaning of Chinese Directional Complement for Native English Speakers[J]. Lifelong Education,2020,9
4. 孙娟.浅谈兴县方言中的“来”与“去”[J].汉字文化,2019(S2)
5. 王亚茹.趋向补语偏误分析及教学策略[J].海外英语,2019(06)6. 杨敏.复合趋向补语引申用法教学研究——以建立在框架结构上的形象化显性教学设计为中心[J].张学广.趋向动词的认知考察与趋向补语的多维研究[D].山东大学,2019.
6. englishstore.net; esl.fis.edu; englishspeak.com- useful english sites for self-studying at home or lonely.
7. Бабаниязова Н.П. (2016). Современное состояние изучения иностранных языков в Республике Узбекистан: анализ государственных программ и учебников. Преподаватель XXI век 3 (1) 11.